

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

КОМАРЕНКО ПРИНА СЕРГІЇВНА

УДК [338:664]:005.332.4-047.44

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ ЗЕРНОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ
ПРОМИСЛОВОСТІ

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2012

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі економіки підприємства в Чорноморському державному університеті імені Петра Могили Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник - кандидат економічних наук, доцент

Норд Ганна Леонідівна,

Чорноморський державний університет

імені Петра Могили,

директор Інституту післядипломної освіти

Офіційні опоненти: - доктор економічних наук, професор

Ткаченко Алла Михайлівна,

Запорізька державна інженерна академія,

завідувач кафедри економіки підприємства

- кандидат економічних наук, професор

Швиданенко Генефа Олександрівна,

Київський національний економічний

університет імені Вадима Гетьмана,

завідувач кафедри економіки підприємств

Захист відбудеться "07" листопада 2012 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.050.02 у Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» за адресою: 61002, м. Харків, вул. Фрунзе, 21, корпус У 1, ауд. 1001.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» за адресою: 61002, м. Харків, вул. Фрунзе, 21.

Автореферат розісланий "___" _____ 2012 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

Я.А. Максименко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Становлення та вдосконалення ринкових конкурентних відносин стосується всіх вітчизняних підприємств, зокрема зернопереробного комплексу харчової промисловості. Ефективна господарська діяльність цього сектора економіки є надзвичайно важливою умовою забезпечення продовольчої безпеки країни. Втім, існують певні проблеми економічного розвитку зернопереробних підприємств: часткова інноваційно-технологічна модернізація виробництва, обмеженість фінансових ресурсів, зношеність матеріально-технічної бази. Недостатня увага до об'єктивного оцінювання конкурентоздатності суб'єктів господарювання харчової промисловості з урахуванням низького рівня ефективності управління специфічними аспектами зернопереробної діяльності ускладнюють подальший розвиток даної сфери економіки.

Теоретичне обґрунтування та практичне застосування методичних засад оцінювання конкурентоздатності здійснили І. Ансофф, Л.Л. Антонюк, І.П. Булеєв, О.Ф. Волонцевич, Ю.Б. Іванов, О.Ф. Лука, Д.С. Львов, П.А. Орлов, В.А. Павлова, О.А. Панасюк, М. Портер, І.Л. Райнін, С.І. Савчук, І.В. Смолін, Л.В. Тарасьєва, О.М. Тищенко, А.М. Ткаченко, Р.А. Фатхутдінов, Г.О. Швиданенко, А.Ю. Юданов та інші.

Актуальним питанням оцінювання конкурентоздатності підприємств харчової промисловості приділили увагу у своїх наукових роботах П.П. Борщевський, О.Б. Бутнік-Сіверський, Т.А. Говорушко, Л.В. Гринів, Л.В. Дейнеко, С.В. Климчук, Д.Ф. Крисанов, О.Ю. Ничипорук, П.В. Осіпов, С.В. Позняк, М.П. Сичевський, А.В. Череп, Л.Г. Чернюк та інші.

Незважаючи на широкий спектр наукових досліджень, залишаються невизначеними деякі аспекти теоретичного та прикладного характеру щодо формування конкурентних засад діяльності зернопереробного сектору. Зокрема, недостатня увага приділена систематизації існуючих підходів і методів до оцінювання конкурентоздатності суб'єктів господарювання даної сфери економіки, що є практичним підґрунтям для прийняття ефективних управлінських рішень.

Отже, вдосконалення механізму аналізу та оцінки конкурентоздатності зернопереробних підприємств харчової промисловості, розробка ґрунтовних рекомендацій щодо забезпечення їх економічного розвитку, підвищення ефективності управління фінансовим станом суб'єктів господарювання даного виду економічної діяльності мають незаперечну актуальність. Вирішення вказаних задач визначило напрямок досліджень дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано на кафедрі економіки підприємства Чорноморського державного університету імені Петра Могили у рамках держбюджетної науково-дослідної теми Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Реформування і розвиток агропромислового комплексу в умовах трансформації економіки» (ДР № 0104U008701), де здобувач був виконавцем окремого розділу.

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є вдосконалення теоретико-методичних основ оцінки конкурентоздатності зернопереробних підприємств харчової промисловості та систематизація практичних рекомендацій у вигляді матриці типів політики управління.

Відповідно до цієї мети поставлені задачі:

- узагальнити категоріальний апарат, що використовується в процесі оцінки конкурентоздатності підприємств, враховуючи особливості їх діяльності у харчовій промисловості;
- обґрунтувати комплекс факторів, що впливають на внутрішній економічний потенціал підприємств і його реалізацію, та вдосконалити їх класифікацію відповідно до сформованого визначення поняття «конкурентоздатність підприємств»;
- запропонувати методичний підхід до комплексної оцінки конкурентоздатності зернопереробних підприємств харчової промисловості;
- інтерпретувати результати проведених розрахунків на основі обґрунтованого методичного підходу до оцінки конкурентної позиції суб'єктів господарювання зернопереробного комплексу в умовах впливу зовнішніх чинників;
- розробити рекомендації щодо ефективного управління економічним розвитком підприємств сектора зернопереробки, враховуючи рівень конкурентоздатності;
- обґрунтувати методичний підхід до прогнозування зміни показника внутрішньої господарської діяльності підприємств (фірмової конкурентоздатності) за результатами впровадження запропонованих організаційно-економічних заходів з урахуванням впливу факторів зовнішнього середовища;
- визначити ефективність впровадження управлінських заходів щодо забезпечення та підвищення рівня конкурентоздатності за результатами економічної діяльності зернопереробних підприємств.

Об'єкт дослідження – процес зміни конкурентоздатності та адаптація зернопереробних підприємств харчової промисловості до впливу факторів зовнішнього середовища.

Предмет дослідження – теоретико-методичні засади та практичні аспекти оцінки та забезпечення конкурентоздатності зернопереробних підприємств харчової промисловості.

Методи дослідження. Розв'язання поставлених задач дослідження здійснено з використанням абстрактно-логічного методу (при формулюванні удосконаленого визначення «конкурентоздатність підприємств», створення послідовності комплексного аналізу сутності даного поняття); методів аналізу та синтезу (для дослідження розвитку харчової промисловості, зокрема діяльності зернопереробних підприємств); методів ретроспективного аналізу, групування та узагальнення (для вивчення еволюції підходів, показників та методів оцінки конкурентоздатності підприємств); структурно-функціонального методу (для дослідження класифікації факторів, які впливають на конкурентоздатність підприємств); системного підходу (для створення методичного підходу комплексної оцінки конкурентоздатності та розробки системи заходів щодо підвищення ефективності управління підприємствами); методу Сааті та лінійного згортання (для встановлення ваги показників

фірмової конкурентоздатності та їх оцінки); кореляційного аналізу (для визначення ваги факторних показників чинників зовнішнього середовища, які впливають на конкурентоздатність підприємств); економіко-математичного методу регресійного аналізу (для оцінки та прогнозування зміни фірмової конкурентоздатності під впливом факторів зовнішнього середовища); графічного аналізу (для визначення основних залежностей та представлення взаємозв'язків показників); нормативного методу (при узагальненні рекомендацій щодо підвищення конкурентоздатності зернопереробних підприємств харчової промисловості).

Інформаційною базою дисертаційного дослідження є відповідні законодавчі та правові акти; фундаментальні положення сучасної економічної теорії; наукові праці провідних вчених з економіки підприємств, теорії, методології, методів оцінювання конкурентоздатності; офіційні матеріали Державного комітету статистики України та громадських організацій (Internet-видання); статистична інформація, яка характеризує результати виробничо-господарської діяльності зернопереробних підприємств харчової промисловості України; матеріали науково-практичних конференцій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у такому:

вперше:

- запропоновано методичний підхід до комплексної оцінки конкурентоздатності підприємств, який, на відміну від існуючих, поєднує в узагальнюючому показнику внутрішній економічний потенціал підприємства (фірмову конкурентоздатність) і вплив факторів зовнішнього середовища, враховуючи особливості їх оцінювання, що є основою для визначення ефективного типу політики управління суб'єктом господарювання;

удосконалено:

- інтерпретацію поняття «конкурентоздатність підприємств», що, на відміну від інших поглядів, наголошує на здатності до реалізації внутрішнього економічного потенціалу суб'єктів господарювання під впливом сприятливих та несприятливих чинників зовнішнього середовища з урахуванням умов немонополізованого ринку за визначеним видом економічної діяльності;

- методичний підхід до прогнозування зміни рівня фірмової конкурентоздатності підприємств під впливом зовнішніх чинників, що, на відміну від існуючих, спирається на спрогнозовані для підприємства результати оцінки його внутрішньогосподарської діяльності, отримані після впровадження управлінських заходів з економічного розвитку суб'єктів господарювання, враховуючи прогнозу зміну факторів зовнішнього середовища;

дістало подальшого розвитку:

- систематизація типів політики управління зернопереробними підприємствами шляхом створення матриці, що розділяє їх на три основні види (формування, забезпечення та нарощення конкурентоздатності) з урахуванням результатів оцінки реалізації внутрішнього економічного потенціалу підприємств в умовах впливу чинників зовнішнього середовища та створює засади для обґрунтування необхідних організаційно-економічних заходів підвищення рівня конкурентоздатності;

– підхід до визначення ефективності впровадження управлінських рішень у господарську діяльність зернопереробних підприємств, який, на відміну від існуючих, базується на доведеному аналітичному зв'язку зміни запропонованого узагальнюючого показника конкурентоздатності та виручки від реалізації продукції підприємств.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці конкретних методичних і практичних рекомендацій щодо забезпечення та підвищення конкурентоздатності зернопереробних підприємств харчової промисловості як елементів механізму ефективного управління економічною діяльністю суб'єктів господарювання.

Запропоновані методичні розробки щодо оцінки рівня конкурентоздатності зернопереробних підприємств харчової промисловості, визначення їх ключових проблем та обґрунтування пріоритетних напрямів розвитку використано Миколаївською облдержадміністрацією при розробці перспективної регіональної програми розвитку «Модернізація Миколаївської області та роль молоді у її реалізації» (довідка № 1259/1/05-б/1-11 від 04 серпня 2011 р.). Методичні рекомендації щодо оцінки, забезпечення та підвищення рівня конкурентоздатності впроваджені на ПАТ «Миколаївхліб» (м. Миколаїв, довідка № 01.1-16/389 від 04 серпня 2011 р.). Окремі положення дисертаційного дослідження використано у навчальному процесі Чорноморського державного університету імені Петра Могили Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, у тому числі при формуванні робочих програм навчальних курсів: «Економіка підприємства», «Потенціал і розвиток підприємства», «Стратегічний менеджмент», «Стратегія підприємства», «Управління потенціалом підприємства», «Фінансовий менеджмент» (довідка № 2/8/1130 від 05 серпня 2011 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням, в якому наведено особисто отримані теоретичні та практичні результати в економіці й управлінні підприємствами, які сформульовані здобувачем і відображають його внесок у дослідження, а саме: методичний підхід до комплексної оцінки конкурентоздатності підприємств харчової промисловості, де враховано, на відміну від інших підходів, різний ступінь реалізації внутрішнього економічного потенціалу суперників в умовах впливу зовнішніх чинників ринкового середовища; методичні розробки щодо вибору необхідного типу політики управління підприємствами, перевірки ефективності його заходів, що сприяє забезпеченню та підвищенню економічного і конкурентного розвитку суб'єктів зернопереробного комплексу; методичні заходи до прогнозування зміни рівня фірмової конкурентоздатності під дією факторів зовнішнього середовища. Особистий внесок в наукові праці, які опубліковані в співавторстві, вказаний у списку праць у кінці автореферату.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації були повідомлені здобувачем та обговорені на: Міжнародних конференціях «Ольвійський форум» (м. Ялта, 2008-2012 рр.); Міжнародній конференції молодих науковців «V Ольвійський форум», (м. Миколаїв, м. Очаків, 2008 р.); науково-методичних конференціях «Могилянські читання» (м. Миколаїв, 2007, 2010 рр.); Міжнародній науково-практичній конференції «Облік як інформаційна система для економічної безпеки підприємств в конкурентному середовищі»

(м. Тернопіль, 2010 р.); IX Міжнародній науково-практичній конференції молодих науковців «Україна в світовому економічному просторі: шляхи подолання кризи (економіка, фінанси та право)» (м. Київ, 2009 р.); III Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Розвиток України в XXI столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми» (м. Тернопіль, 2008 р.); VI Міжнародній науково-теоретичній конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Соціально-економічні, політичні та культурні оцінки і прогнози на рубежі двох тисячоліть» (м. Тернопіль, 2008 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Управлінські аспекти підвищення національної конкурентоспроможності» (м. Сімферополь, 2008 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Актуальні проблеми конкурентоздатності підприємств» (м. Севастополь, 2010 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дисертаційної роботи опубліковані в 20-ти наукових працях, серед яких 8 статей у наукових фахових виданнях України.

Структура дисертації. Структура дисертації обумовлена логікою досліджень і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг роботи становить 319 сторінок тексту. Дисертаційна робота містить 12 рисунків за текстом, 2 рисунки на 2 окремих сторінках, 12 таблиць за текстом, 8 таблиць на 9 окремих сторінках, список використаних джерел зі 286 найменувань на 30 сторінках, 26 додатків на 110 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено мету, основні задачі, об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних наукових результатів.

У **першому розділі «Теоретико-методичні засади оцінки конкурентоздатності підприємств харчової промисловості»** проведено дослідження термінологічної бази, визначено комплекс факторів, які впливають на внутрішню господарську діяльність суб'єктів господарювання, та запропоновано підхід до комплексної оцінки конкурентної позиції підприємств.

Обґрунтовано, що основою ефективної господарської діяльності підприємств є досконале вивчення теоретичних закономірностей розвитку суперництва в ринкових умовах. Крім цього, запропоновано три етапи дослідження сутності конкурентоздатності: семантичний аналіз, частотний аналіз наукових публікацій та розкриття поняття відповідно до особливостей харчової промисловості. На відміну від інших підходів, встановлено три складові конкурентоздатності (національна, галузева та фірмова). Це дозволило вдосконалити сутність поняття «конкурентоздатність підприємств» як здатність до конкурентної боротьби із основними суперниками на немонополізованому ринку за визначеним видом економічної діяльності та можливість взаємозв'язку за допомогою

внутрішніх ресурсів із конкретними перевагами та загрозами зовнішнього середовища. Таким чином, внутрішній економічний потенціал підприємства зумовлює фірмову конкурентоздатність, яка реалізується під впливом як позитивних, так і негативних чинників зовнішнього ринкового середовища (національна та галузева складові конкурентоздатності) (рис. 1).

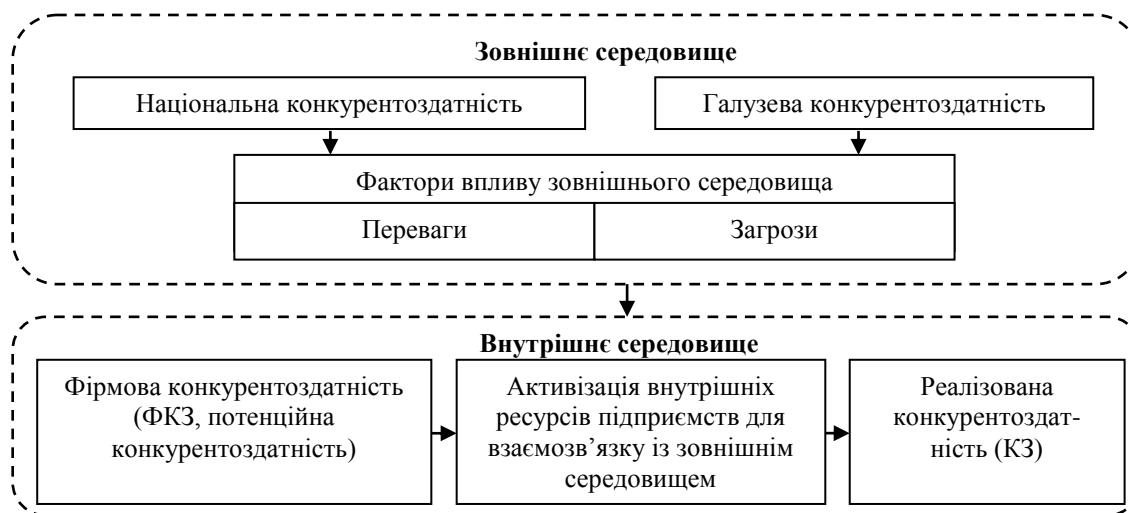

Рис. 1. Зв'язок зовнішнього і внутрішнього середовища в інтерпретації поняття «конкурентоздатність підприємств»

Враховуючи особливості конкурентоздатності підприємств, фактори, які впливають на виробничо-господарську діяльність суб'єктів господарювання, згруповано відповідно до національної, галузевої та фірмової складових. До групи національних і галузевих чинників, які формують зовнішнє середовище діяльності підприємств, належать інновації, технології, державне регулювання, якість бізнес-середовища, смаки споживачів, інвестиційна привабливість тощо. Фірмову конкурентоздатність характеризують специфічні чинники, які визначаються для кожного підприємства, а саме: продуктивність основних ресурсів, частка ринку, рентабельність капіталу, якість продукції тощо. Таким чином, у роботі обґрунтовано доцільність використання підходу, що дозволяє розподілити фактори на загальні, до яких належать групи національної та галузевої складових, та специфічні – враховують особливості господарської діяльності зернопереробних підприємств харчової промисловості. Це формує засади для поширення застосування методичного підходу оцінки конкурентного стану суб'єктів господарювання інших видів економічної діяльності.

Практика показує, що за останні десять років сформовано основні тенденції, проблеми і перспективи діяльності підприємств харчової промисловості, які окреслюють особливості обраного виду економічної діяльності у структурі переробної промисловості України. Це є підґрунтям для визначення галузевих факторів конкурентоздатності зернопереробних

підприємств, а саме: незадовільний стан матеріально-технічної бази (оновлення на рівні 5-6%, а зношеність машин і устаткування становить 30-45% загальної вартості); низький рівень впровадження інновацій та передових технологій, які дозволяють у довгостроковому періоді економити ресурси, підвищувати продуктивність праці; недостатність практичних навичок діяльності у висококваліфікованого персоналу з врахуванням особливостей функціонування зернопереробних підприємств тощо.

У другому розділі «Методичні підходи до оцінки конкурентоздатності зернопереробних підприємств харчової промисловості» обґрунтовано концептуальні положення з урахуванням особливостей поняття «конкурентоздатність підприємств» (рис. 2).

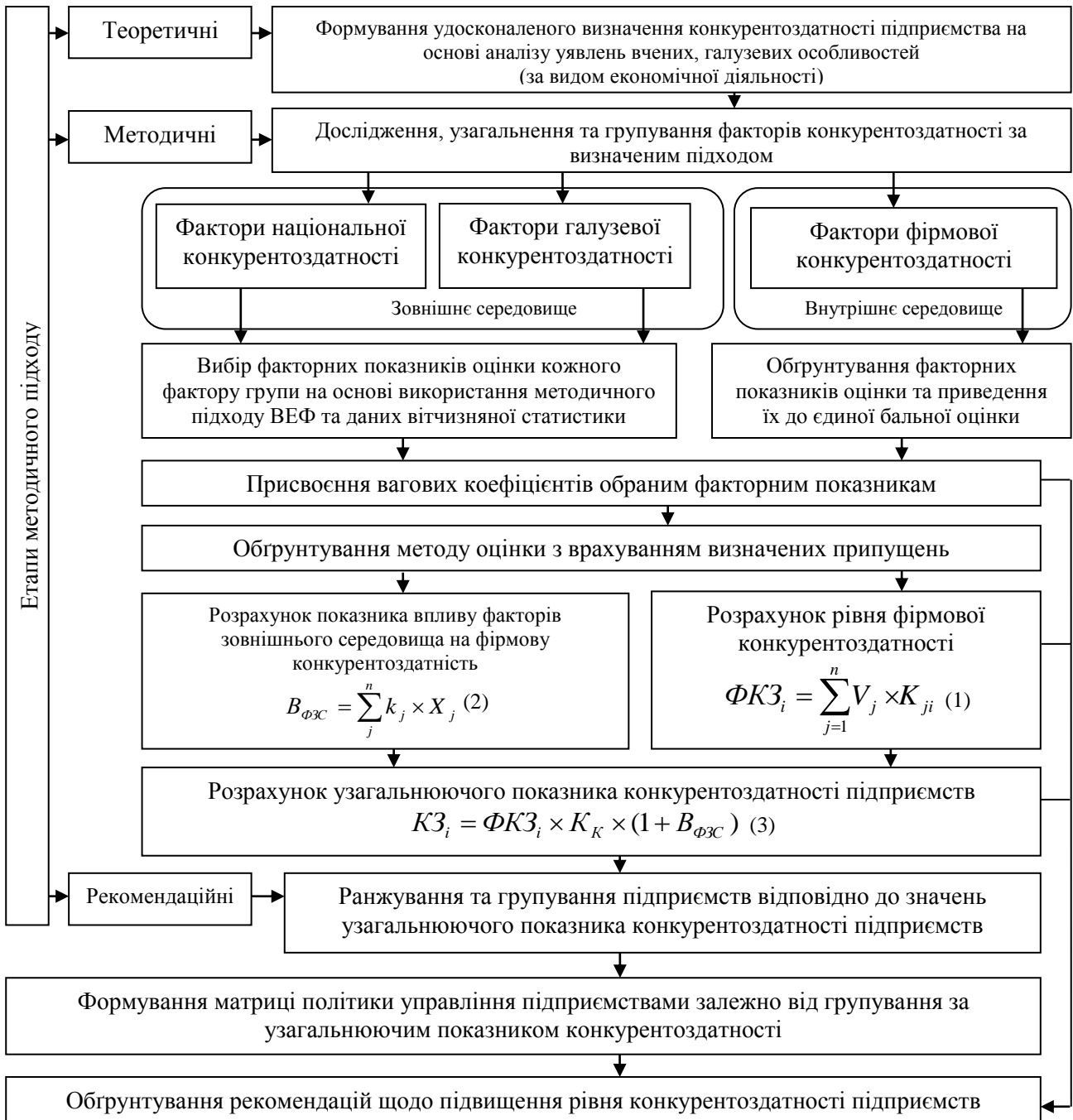

Рис. 2. Схема етапів методичного підходу до оцінки конкурентоздатності підприємств

Запропонований підхід включає дві основні складові оцінки: визначення фірмової конкурентоздатності; оцінка впливу факторів зовнішнього середовища на внутрішній економічний потенціал підприємств. За допомогою методу аналізу ієрархій доведено вагомість факторних показників, які характеризують використання ресурсного потенціалу зернопереробних підприємств. Крім цього, обґрунтовано низку припущень для оцінки рівня фірмової конкурентоздатності, а саме: лінійність простору; рівень конкурентоздатності є довжиною вектору елементу лінійного простору; всі значення коефіцієнтів є додатними або дорівнюють нулю тощо.

Встановлено, що для пошуку кращих управлінських рішень використовують якісні та кількісні методи порівняльної оцінки позиції суперників на ринку. Для усунення недоліку суб'єктивності розрахунків рівня фірмової конкурентоздатності здійснено за допомогою низки кількісних методів (метод сум, добутків, відстаней, таксономічний метод, метод середніх нормованих просторів, метод середнього арифметичного тощо), що дозволило встановити некоректність використання даних методів і наявність викривлення фактичних показників оцінки конкурентної позиції суб'єктів господарювання. В результаті ефективним економічним методом оцінки внутрішньої діяльності підприємств обґрунтовано метод лінійного згортання, який передбачає визначення показника рівня фірмової конкурентоздатності підприємств, що розраховується за допомогою формули

$$\Phi K Z_i = \sum_{j=1}^n V_j \times K_{ji}, \quad (1)$$

де $\Phi K Z_i$ – рівень фірмової конкурентоздатності i -го підприємства; V_j – ваговий коефіцієнт j -го факторного показника; K_{ji} – бальне значення j -го факторного показника i -го підприємства; $n=9$ (разом використано 9 факторних показників).

У роботі визначається, що відбір учасників ринкових відносин здійснюється за такими критеріями: використання відкритої фінансової звітності; підприємства є емітентами цінних паперів, а їх форма власності є акціонерною; охопленість території України відображено шляхом групування всіх областей у три укрупнені регіони. Це дозволило обрати 17 зернопереробних підприємств, які становлять п'ятивідсоткову розшаровану вибірку для оцінки: ПАТ «Каланчацький комбінат хлібопродуктів» (Херсонська обл.); ПрАТ «Урожайненський комбінат хлібопродуктів» (АРК); ПАТ «Ватутінський хлібокомбінат» (Черкаська обл.); ПАТ «Дзержинський хлібокомбінат» (Донецька обл.); ПАТ «Київхліб» (м. Київ); ПАТ «Миколаївхліб» (м. Миколаїв); ПАТ «Олевський хлібо завод» (Житомирська обл.) тощо.

За результатами дослідження позиції лідера на ринку у 2011 р. утримує ПАТ «Київмлин» (показник фірмової конкурентоздатності 8 із можливого 9), яке забезпечує зростання за рахунок переходу від збиткової діяльності у 2010 р. до отримання чистого прибутку у 2011 р. Крім цього, причиною підвищення прибутковості ПАТ «Київмлин» є стабільно висока частка ринку, яку займає підприємство, що свідчить про здатність задовольняти вимогливі потреби споживачів, ефективність управлінської та маркетингової діяльності.

Оцінка впливу факторів зовнішнього середовища на фірмову конкурентоздатність здійснена за допомогою формули

$$B_{\text{ФЗС}} = \sum_j^n k_j \times X_j, \quad (2)$$

де $B_{\text{ФЗС}}$ – вплив факторів зовнішнього середовища; k_j – ваговий коефіцієнт впливу j -го фактору; X_j – приведений бальний показник j -го фактору зовнішнього середовища; $n=32$.

Значна кількість запропонованих чинників зовнішнього ринкового середовища обумовлює, переважно рівнозначний вплив кожного фактору на внутрішньоекономічну діяльність зернопереробних підприємств. Втім, перевага окремих чинників є суттєвою (від 5% і більше) і визначає їх ключову роль у господарській діяльності суб'єктів господарювання, а саме: якість інфраструктури; права власності; інтенсивність локальної конкуренції; частка імпортованих товарів зі світового ринку, насиченість ринку; технологічний трансфер; середньозважена торгова тарифна ставка тощо.

Вагові коефіцієнти впливу кожного фактору зовнішнього середовища (32 фактори) визначаються за допомогою розрахунку кореляційного зв'язку даних факторних показників із середніми значеннями рівня фірмової конкурентоздатності всіх підприємств-вибірки за 2005-2011 рр. Нормування отриманих кореляційних коефіцієнтів здійснюється, виходячи із 100%, а позитивне чи негативне значення коефіцієнта кореляції враховується за допомогою класифікації факторних показників на стимулюючі або дестимулюючі. Таким чином, об'єктивно визначається вага впливу чинників зовнішнього середовища на стан фірмової конкурентоздатності підприємств. На основі отриманих значень дії факторів відокремлюються три рівні впливу (низький, середній та високий), які характеризують ступінь сприятливості ринкових умов, створених у країні.

На основі проведених досліджень запропоновано формулу розрахунку узагальнюючого показника конкурентоздатності підприємств, яка включає рівень фірмової конкурентоздатності, скорегований на значення показника взаємозв'язку із дією зовнішнього середовища, та враховує вплив зовнішніх факторів

$$KZ_i = \Phi KZ_i \times K_K \times (1 + B_{\text{ФЗС}}), \quad (3)$$

де KZ_i – узагальнюючий показник рівня конкурентоздатності i -го підприємства; ΦKZ_i – рівень фірмової конкурентоздатності i -го підприємства, розрахований за формулою 1; K_K – коефіцієнт кореляції, який відображає взаємозв'язок із впливом зовнішніх чинників; $B_{\text{ФЗС}}$ – вплив факторів зовнішнього середовища, розрахований за формулою 2.

Даний показник KZ_i дозволяє розрахувати конкурентоздатність підприємств у нерозривному взаємозв'язку із впливом факторів зовнішнього середовища, що допомагає визначати абсолютне значення конкурентоздатності суб'єктів господарювання та їх місце у рейтингу для прийняття ефективних управлінських рішень.

Отримані положення дозволяють запропонувати вдосконалений методичний підхід до прогнозування впливу факторів зовнішнього середовища на фірмову конкурентоздатність на основі прогнозування значень ключових чинників зовнішнього середовища. Крім цього, здійснено порівняльну характеристику рівня фірмової конкурентоздатності з врахуванням та без врахування рекомендацій під дією імовірного впливу зовнішніх факторів. За

результатами аналізу встановлено позитивну тенденцію економічного розвитку зернопереробних підприємств харчової промисловості після застосування організаційно-економічних заходів управління їх діяльністю.

У третьому розділі «Шляхи підвищення конкурентоздатності зернопереробних підприємств харчової промисловості» обґрунтовано низку організаційно-економічних заходів щодо здійснення ефективного управління підприємствами на макро- і мікрорівнях.

Інтерпретація результатів розрахунків до оцінювання та прогнозування конкурентоздатності підприємств дозволяє оцінити сучасний стан внутрішнього економічного розвитку зернопереробних підприємств харчової промисловості, визначити основні проблеми господарської діяльності, проранжувати підприємства за узагальнюючим показником конкурентоздатності та класифікувати їх з урахуванням зв'язку із впливом факторів зовнішнього середовища (табл. 1).

Ранжування підприємств вибірки за значеннями показника впливу факторів зовнішнього середовища (формула 2) та за рівнем фірмової конкурентоздатності (формула 1) у 2005-2011 рр. дозволяє розробити матрицю вибору типу політики управління, яка передбачає формування, забезпечення або нарощення конкурентної позиції підприємств, що наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Матриця типів політики управління підприємствами

Типи політики управління зернопереробними підприємствами				
Формування конкурентоздатності		Забезпечення Конкурентоздатності		Нарощення конкурентоздатності
СНН*	НВС	ВНН		ВВВ
СВН	НВН	ВСН		ВСС
ССН	НСВ	ВНС		ВВН
СНВ	НСН	ССС		ВВС
СНС	ННВ	СВС		ВСВ
НСС	ННС	ССВ		ВНВ
ННН		НВВ		СВВ
Основні рекомендації та номер підприємства**	- реорганізація форми власності; - підвищення рівня менеджменту та стабілізація діяльності; - впровадження міжнародних стандартів якості; - диверсифікація діяльності	- створення спеціального фонду розвитку та впровадження інновацій; - впровадження міжнародних стандартів якості та диверсифікація діяльності; - підвищення ефективності рівня менеджменту, стабілізація діяльності підприємств; - вивчення та розширення ринків збуту; - підвищення ефективності використання землі як основного галузевого чинника виробництва		- підвищення рівня розвитку та впровадження інновацій; - розвиток за рахунок використання ефективних видів конкурентних переваг; - дослідження ринку з метою швидкого, якісного та інноваційного забезпечення найвибагливіших потреб споживачів
	11, 12, 13, 17	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 14, 15, 16		--

* код політики управління, де: 1 буква – вплив факторів національної конкурентоздатності; 2 буква – вплив факторів галузевої конкурентоздатності; 3 буква – рівень фірмової конкурентоздатності (В – високий, С – середній, Н – низький);

** номер підприємства з табл. 1.

Таблиця 1

Ранжування підприємств за ступенем взаємозв'язку конкурентоздатності із впливом зовнішніх чинників, 2011 р.

Номер підприємства	Назва підприємства (місцезнаходження)	Показник фірмової конкурентоздатності (ФКЗ)	Показник впливу факторів зовнішнього	Коефіцієнт кореляції (R)	Узагальнюючий показник конкурентоздатності (КЗ)	Характеристика групи
I група (КЗ = 6 і більше балів; R>0,5)						Стабільний розвиток підприємств, нарощення показника фірмової конкурентоздатності, його високе значення. Підприємство максимально взаємодіє із зовнішнім середовищем та реалізує внутрішній потенціал
1	ПАТ «Дзержинський хлібокомбінат» (Донецька обл.)	6,2	1,56	0,88	8,5	
2	ПАТ «Київхліб» (м. Київ)	7,8	1,56	0,77	9,4	
3	ПАТ «Київмлин» (м. Київ)	8,2	1,56	0,55	7,1	
4	ПАТ «Олевський хлібозавод» (Житомирська обл.)	6,4	1,56	0,63	6,3	
II група (КЗ = 3-6 балів; R>0,33)						Нестабільний розвиток; коливання високих та низьких значень показника фірмової конкурентоздатності. Підприємства мають як високий, так і середній зв'язок із зовнішнім середовищем, втім, через неефективність менеджменту не здатні повністю реалізувати свій внутрішній потенціал
5	ПАТ «Каланчацький комбінат хлібопродуктів» (Херсонська обл.)	4,6	1,56	0,71	5,1	
6	ПАТ «Луганськмлин» (м. Луганськ)	5,7	1,56	0,63	5,6	
7	ТОВ «Котовське зернопереробне підприємство» (Одеська обл.)	3,3	1,56	0,71	3,7	
8	ТДВ «Вознесенський хлібозавод» (Миколаївська обл.)	3,6	1,56	0,55	3,1	
9	ТОВ «Володимир-Волинський хлібозавод» (Волинська обл.)	5,8	1,56	0,55	4,9	
10	ПАТ «Миколаївхліб» (м. Миколаїв)	4,9	1,56	0,39	3,0	
III група (КЗ = 3 бали і нижче; R<0,33)						Тенденція до стабільного зниження рівня фірмової конкурентоздатності, суттєві недоліки в процесі прийняття управлінських рішень. Підприємства майже нечутливі до впливу позитивних факторів зовнішнього середовища, що потребує впровадження антикризового управління
11	ВАТ «Сарненський комбінат хлібопродуктів» (Рівненська обл.)	0,8	1,56	0,28	0,3	
12	ПрАТ «Урожайненський комбінат хлібопродуктів» (АРК)	1,3	1,56	0,39	0,8	
13	ПАТ «Апостолівський комбікормовий завод» (Дніпропетровська обл.)	1,9	1,56	0,32	0,9	
14	ТОВ «Бахчисарайський комбікормовий завод» (АРК)	3,4	1,56	0,22	1,2	
15	ПАТ «Вагутінський хлібокомбінат» (Черкаська обл.)	4,7	1,56	0,14	1,0	
16	ПАТ «Ніжинський хліб» (Чернігівська обл.)	4,9	1,56	0,01	0,1	
17	ПАТ «Свалявський хлібокомбінат» (Закарпатська обл.)	0,6	1,56	0,32	0,3	

В залежності від обраного типу політики передбачаються певні організаційно-економічні заходи щодо ключових факторів впливу. Для ефективного функціонування підприємств сфери зернопереробки у зовнішньому середовищі варто максимально діяти відповідно до умов нарощення конкурентоздатності.

Визначено, що всі проаналізовані підприємства у теперішній час демонструватимуть загальну позитивну тенденцію економічного розвитку після впровадження запропонованих заходів, а також, переважно підвищення взаємозв'язку із впливом чинників зовнішнього середовища, що призводить до зростання рівня їх конкурентоздатності. Підприємства, які мають зниження показника кореляції із зовнішнім середовищем після впровадження рекомендацій, характеризуються довготривалими критичними показниками внутрішньої господарської діяльності, а реальну зміну їх узагальнюючого показника конкурентоздатності розрахувати складно у зв'язку із необхідністю проведення антикризових заходів.

Для доведення ефективності запропонованих організаційно-економічних заходів у господарській діяльності підприємств порівнюються індекси зміни показників фірмової конкурентоздатності, узагальнюючого показника конкурентоздатності, виручки від реалізації продукції та чистого прибутку. Логічно припустити, що встановлена тотожна динаміка коливання показників конкурентоздатності та показників доходності вказує на прийнятність запропонованого методичного підходу до оцінки конкурентоздатності підприємств. Результати порівняння індексів зміни визначених показників за 2005-2011 рр. та прогнозування на основі цього виручки від реалізації продукції представлено на рис. 3.

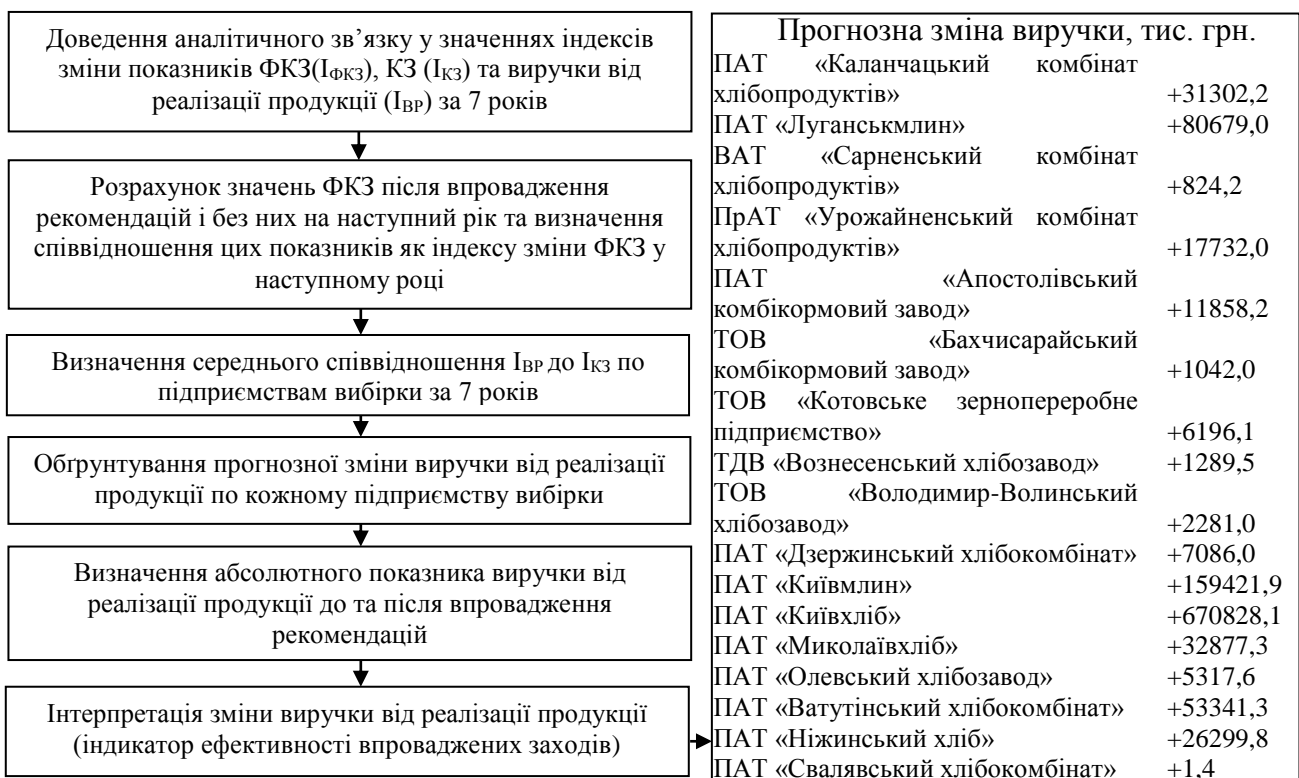

Рис. 3. Основні етапи визначення ефективності впровадження рекомендацій по підвищенню конкурентоздатності зернопереробних підприємств

Значно наближеною до показників конкурентоздатності є динаміка виручки від реалізації продукції. Індекс зміни виручки від реалізації продукції в середньому на 19 % випереджає індекс зміни рівня конкурентоздатності підприємств. Для кожного зернопереробного підприємства харчової промисловості розрахована можлива передбачувана прогнозна зміна виручки від реалізації продукції після впровадження розроблених організаційно-економічних заходів. Встановлено, що всі суб'єкти господарювання мають позитивний приріст даного показника. Таким чином, обґрунтовано ефективність і доцільність практичного використання запропонованого методичного підходу до оцінки конкурентоздатності підприємств та наведених у роботі рекомендацій, що забезпечує ефективність економічного розвитку суб'єктів господарювання сфери зернопереробки.

ВИСНОВКИ

Дисертаційна робота присвячена вирішенню науково-практичної задачі вдосконалення теоретико-методичних засад оцінки конкурентоздатності зернопереробних підприємств харчової промисловості як одного з необхідних засобів підвищення ефективності прийняття управлінських рішень. Основні результати:

1. Узагальнення теоретичної бази щодо сутності поняття «конкурентоздатність підприємств» дозволило вдосконалити його тлумачення, яке комплексно проаналізовано за допомогою семантичного, частотного аналізу та доповнено аналізом особливостей господарської діяльності підприємств харчової промисловості: це здатність до конкурентної боротьби із основними суперниками на немонополізованому ринку за визначеним видом економічної діяльності та можливість взаємозв'язку за допомогою внутрішніх ресурсів із конкретними перевагами та загрозами зовнішнього середовища. Економічний потенціал підприємства визначає фірмову конкурентоздатність, яка може бути реалізована в умовах взаємодії із зовнішнім середовищем (національна та галузева складові).

2. На основі сформованого визначення поняття обґрунтовано комплекс факторів, що впливають на конкурентоздатність підприємств. Так, чинники дії зовнішнього середовища наведено відповідно до двох складових – національної та галузевої (відповідність законодавчих норм умовам СОТ, тарифне та нетарифне регулювання торгівлі, інновації, технології, державне регулювання, якість бізнес-середовища, смаки споживачів, інвестиційна привабливість тощо). Фірмова конкурентоздатність формується в результаті впливу внутрішніх чинників господарської діяльності підприємств (продуктивність основних ресурсів, частка ринку, рентабельність продукції тощо). Таке групування дозволяє комплексно проаналізувати конкурентоздатність підприємств.

3. Розроблено методичний підхід до комплексної оцінки конкурентоздатності підприємств харчової промисловості, який визначає зміну рівня фірмової конкурентоздатності (специфічні фактори) під впливом факторів зовнішнього середовища (загальні фактори). В межах підходу, що аналізується, обґрунтовано оцінку фірмової конкурентоздатності на основі встановлених припущень (лінійність простору, представлення конкурентоздатності у вигляді вектору тощо) за допомогою методу лінійного згортання

внутрішньофірмових факторних показників із різною вагою, яка доведена методом аналізу ієрархій. Крім цього, об'єктивно встановлено показник впливу запропонованих факторів зовнішнього середовища на основі розрахунку їх кореляційного зв'язку із середніми значеннями рівня фірмової конкурентоздатності всіх підприємств-вибірки за 2005-2011 рр., нормування та корегування за допомогою класифікації факторних показників на стимулюючі та дестимулюючі. На основі цього запропоновано узагальнюючий показник конкурентоздатності підприємств, який включає показник фірмової конкурентоздатності, скорегований на значення показника взаємозв'язку із впливом зовнішнього середовища (коефіцієнт кореляції), та враховує показник дії зовнішніх факторів за визначений період. Його розрахунок дозволяє визначити місце підприємств у рейтингу конкурентоздатності та обґрунтувати три рівні сприятливості умов ведення конкурентної боротьби в країні (низький, середній та високий), що сприяє подальшому впровадженню відповідного типу політики управління підприємствами.

4. Встановлено основні причини зміни рівня фірмової конкурентоздатності зернопереробних підприємств харчової промисловості, визначено її взаємозв'язок із показником впливу факторів зовнішнього середовища та проранжовано суб'єкти господарювання в залежності від розрахованих значень узагальнюючого показника конкурентоздатності. В результаті підприємства класифіковано у три групи, що є основою для визначення основних тенденцій розвитку суб'єктів господарювання сфери зернопереробки та впровадження рекомендацій щодо підвищення їх конкурентоздатності.

5. На основі розробленої матриці типів політики управління визначено, що переважна частина підприємств застосовує політику забезпечення конкурентоздатності, що відповідає середньому рівню розвитку конкурентних умов в країні. Інші чотири підприємства використовують політику формування конкурентоздатності, що створює передумови для переходу всіх підприємств до політики забезпечення, а в деяких випадках, і до політики нарощення конкурентоздатності. Таким чином, запропоновано типові організаційно-економічні заходи для підвищення ефективності діяльності підприємств: документальне підтвердження впровадження міжнародних стандартів якості та безпечності продукції харчової промисловості; підвищення ефективності топ-менеджменту; реорганізація форми власності тощо.

6. Запропоновано методичний підхід до прогнозування зміни рівня фірмової конкурентоздатності в результаті впроваджених організаційно-економічних заходів за визначеним типом політики управління, враховуючи залежність із прогнозним впливом факторів зовнішнього середовища. Встановлено позитивну тенденцію діяльності підприємств після впровадження запропонованих управлінських рекомендацій та доведено взаємозв'язок конкурентоздатності із впливом зовнішніх чинників. Підприємства, які отримують зниження показника кореляції із зовнішнім середовищем після впровадження запропонованих рекомендацій, характеризуються довготривалими критичними показниками внутрішньої діяльності, а реальну зміну їх узагальнюючого показника конкурентоздатності розрахувати складно без проведення антикризових заходів за рахунок впровадження

необхідних рішень.

7. Доведено ефективність розроблених та впроваджених рекомендацій шляхом визначення абсолютного приросту показника фірмової конкурентоздатності всіх зернопереробних підприємств харчової промисловості в результаті використання заходів управління. Обґрунтовано взаємозв'язок зміни узагальнюючого показника конкурентоздатності із зміною виручки від реалізації продукції із деяким випередженням останнього показника в середньому на 19%, що підтверджує ефективність практичного використання методичного підходу до комплексної оцінки позиції підприємств у ринкових умовах. Крім того, розраховано прогнозний приріст виручки від реалізації продукції після впровадження запропонованих рекомендацій для кожного зернопереробного підприємства харчової промисловості, що дозволить в подальшому забезпечити їх економічний розвиток. Це підтверджує коректність впровадження запропонованих організаційно-економічних заходів щодо підвищення рівня управління господарською діяльністю суб'єктів господарювання сфери зернопереробки.

8. Результати дисертаційної роботи використано Миколаївською облдержадміністрацією при розробці перспективної програми розвитку Миколаївської області, впроваджено у діяльність ПАТ «Миколаївхліб» (м. Миколаїв), а також у навчальний процес Чорноморського державного університету імені Петра Могили.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Абрамова І.С. (Комаренко І.С.) Сутність конкурентоздатності та її специфікація за окремими факторами впливу / І.С. Абрамова // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П.Могили, 2007. – Т.64, Вип. 51. Економічні науки. – С. 127-134.

2. Абрамова І.С. (Комаренко І.С.) Теоретичні підходи до визначення поняття конкурентоздатності підприємств / Ю.Ю. Верланов, І.С. Абрамова // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П.Могили, 2008. – Т. 89, Вип. 76. Економічні науки. – С. 86-93. *Здобувачем узагальнено підходи вчених до формування поняття «конкурентоздатність підприємства» за допомогою частотного аналізу елементів дефініції.*

3. Абрамова І. (Комаренко І.) Класифікація підходів, завдань та методів оцінювання конкурентоздатності підприємства / І. Абрамова // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П.Могили, 2008. – Т. 99, Вип. 86. Економічні науки. – С. 92-96.

4. Комаренко І.С. Фактори оцінки та забезпечення конкурентоспроможності підприємств харчової галузі в умовах СОТ / І.С. Комаренко // Науково-теоретичний фаховий журнал «Вісник аграрної науки Причорномор'я» Миколаївського державного аграрного університету. – Миколаїв, 2010. – Вип. 2(53). – С.117-125.

5. Комаренко І.С. Теоретичні підходи до моделювання конкурентоздатності виробничих підприємств / І.С. Комаренко // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – Т. 126, Вип. 113. Економіка. – С.110-116.

6. Комаренко І.С. Фінансова конкурентоздатність підприємств харчової промисловості: методичні засади оцінювання та прогнозування / І.С. Комаренко // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім.Петра Могили, 2010. – Т. 133, Вип. 120. Економіка. – С.100-109.
7. Комаренко І.С. Аналіз конкурентоздатності зернопереробних підприємств харчової промисловості України за результатами методики комплексної оцінки / І.С.Комаренко // Науково-практичний журнал «АгроСвіт». – Дніпропетровськ, 2011. – Вип. 16. – С.23-27.
8. Комаренко І.С. Методика комплексної оцінки конкурентоздатності зернопереробних підприємств харчової промисловості України / І.С. Комаренко // Науково-практичний журнал «Інвестиції: практика та досвід». – м. Київ, 2011. – Вип. 19. – С. 52-61.
9. Абрамова І.С. (Комаренко І.С.) Сутність конкурентоздатності та її специфікація за окремими факторами впливу / І.С. Абрамова // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [«Ольвійський форум-2007: стратегії України в геополітичному просторі»], (Ялта, Крим, 6-9 червня 2007 року) / Миколаївський державний гуманітарний університет імені Петра Могили, Національний університет «Києво-Могилянська академія», Російська академія освіти [та ін.]. – М.:МДГУ, 2007. – С. 43-44.
10. Абрамова І. (Комаренко І.) Особливості підходів до оцінки конкурентоздатності підприємств / І. Абрамова // Тези доповідей VI Міжнародної науково-теоретичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених [«Соціально-економічні, політичні та культурні оцінки і прогнози на рубежі двох тисячоліть»], (Тернопіль, 16 квітня 2008р.) / Приватний вищий навчальний заклад «Інститут економіки і підприємництва», Вища школа маркетингового управління та іноземних мов (м.Катовіце) [та ін.]. – Тернопіль: Вид-во ТОВ «АСТОН», 2008. – С. 19-21.
11. Абрамова И.С. (Комаренко И.С.) Факторы конкурентоспособности и их влияние на формирование понятия «конкурентоспособность предприятия» / И.С. Абрамова // Стан та перспективи розвитку науки слов'янських країн: Збірник наукових праць до Дня науки в Україні. – Миколаїв: Вид-во Південнослов'янського інституту КСУ, 2008. – С.203-222.
12. Абрамова І.С. (Комаренко І.С.) Стандарти ISO як метод оцінки та забезпечення конкурентоздатності підприємств за галузями промисловості в умовах СОТ / І.С. Абрамова // Збірник тез доповідей III міжнародної науково-практичної інтернет-конференції [«Розвиток України в XXI столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми»], (Тернопіль, 15 жовтня 2008 року) / Тернопільський національний економічний університет, Рада молодих вчених (www.iconf.org.ua). – Тернопіль, 2008. – С. 9-11.
13. Абрамова І.С. (Комаренко І.С.) Шляхи та методи забезпечення конкурентоздатності підприємств за галузями промисловості в умовах СОТ / І.С. Абрамова // Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції [«Управлінські аспекти підвищення національної конкурентоспроможності»], (Сімферополь, Ялта, 17-19 жовтня 2008р.) / Кримський інститут бізнесу, Вища школа менеджменту, Центр розвитку освіти,

науки та інновацій, Університет економіки та управління. – Сімферополь: видавничий центр Кримського інституту бізнесу, 2008. – С. 56-58.

14. Абрамова І.С. (Комаренко І.С.) Систематизація завдань та методів оцінювання конкурентоздатності підприємства / І.С. Абрамова // Збірник матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної конференції молодих науковців [«Україна у світовому економічному просторі: шляхи подолання кризи (економіка, фінанси та право)»], (Київ, 27 березня 2009 року) / Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі. – К.: УДУФМТ, 2009. – С. 243-245.

15. Абрамова І.С. (Комаренко І.С.) Ключові фактори забезпечення конкурентоздатності вітчизняних підприємств / І.С. Абрамова // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [«Ольвійський форум-2009: стратегії України в геополітичному просторі»], (Ялта, Крим, 11-14 червня 2009 року) / Чорноморський державний університет ім. Петра Могили [та ін.]. – М.: ЧДУ, 2009. – С. 44-45.

16. Комаренко І.С. Теоретичні підходи до моделювання конкурентоздатності виробничих підприємств / Ю.Ю. Верланов, І.С. Комаренко // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених [«Актуальні проблеми конкурентоздатності підприємств»], (Севастополь, 22-23 квітня 2010 року) / Севастопольський національний технічний університет. – Севастополь: Вид-во СевНТУ, 2010. – С. 94-95. *Здобувачем узагальнено підходи до моделювання конкурентоздатності, враховуючи потреби та інтереси зацікавлених суб'єктів. Визначено пріоритетність застосування інтегрального методу для оцінки конкурентоздатності.*

17. Комаренко І. Методичні засади факторної оцінки конкурентоздатності підприємств / І. Комаренко // Матеріали науково-практичної конференції [«Облік як інформаційна система для економічної безпеки підприємств в конкурентному середовищі»], (Тернопіль, 25-26 листопада 2010р.) / Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль: ТНЕУ, 2010. – С. 208-211.

18. Комаренко І.С. Методичні засади оцінки конкурентоздатності підприємств: класифікація факторів / Г.Л. Норд, І.С. Комаренко // Наукові праці: науково-методичний журнал. Економіка. Правознавство. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. – Т. 161, Вип. 149. – С. 56-61. *Здобувачем розглянуто класифікацію основних факторів конкурентоздатності за національною, галузевою та фірмовою складовими, що є одним із елементів методичного підходу до оцінки конкурентоздатності підприємств. Класифікація факторів в основні чотири групи створила передумови для формування алгоритму узагальнення факторних показників для ранжування підприємств за рівнем конкурентоздатності.*

19. Комаренко І.С. Моделювання впливу факторів зовнішнього середовища на конкурентоздатність підприємств / І.С. Комаренко // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [«Ольвійський форум-2012: стратегії України в геополітичному просторі»], (Ялта, Крим, 6-10 червня 2012 року) / Чорноморський державний університет імені Петра Могили, Українська академія банківської справи Національного банку України

[та ін.]. – М.:МДГУ, 2012. – С. 36-37.

20. Комаренко І.С. Методичні підходи оцінки впливу зовнішнього середовища на фірмову конкурентоздатність підприємств харчової промисловості / І.С. Комаренко // Наукові праці: науково-методичний журнал. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. – Т. 189, Вип. 177. Економіка. – С. 97-103.

АНОТАЦІЇ

Комаренко І.С. Оцінка конкурентоздатності зернопереробних підприємств харчової промисловості. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків, 2012.

Дисертацію присвячено вдосконаленню теоретико-методичних засад оцінки конкурентоздатності зернопереробних підприємств харчової промисловості та розробці практичних рекомендацій щодо її підвищення.

В процесі дослідження вдосконалено сутність поняття «конкурентоздатність підприємств», що дозволяє комплексно проаналізувати конкурентоздатність за національною, галузевою та фірмовою складовими. Це стало основою для обґрунтування підходу до оцінки зовнішніх та внутрішніх чинників, що дозволив узагальнити фактори, які впливають на конкурентоздатність. В результаті запропоновано методичний підхід до комплексної оцінки конкурентоздатності зернопереробних підприємств, який за допомогою узагальнюючого показника визначає місце підприємства на ринку в результаті взаємозв'язку фірмової конкурентоздатності із впливом факторів зовнішнього середовища. Даний підхід сприяє визначенню рівня розвитку конкурентних умов в країні та обрання відповідного типу політики управління, що дозволяє запропонувати рекомендації для підвищення конкурентоздатності зернопереробних підприємств харчової промисловості. Доведення ефективності методичного підходу до оцінки а впровадження запропонованих рекомендацій здійснено на основі встановлення взаємозв'язку між зміною узагальнюючого показника конкурентоздатності та виручкою від реалізації продукції, яка характеризує основну мету діяльності підприємств – досягнення та максимізація прибутковості.

Ключові слова: конкурентоздатність, фактори, методичний підхід, оцінка, зернопереробні підприємства, харчова промисловість; узагальнюючий показник, політика управління.

Комаренко И.С. Оценка конкурентоспособности зерноперерабатывающих предприятий пищевой промышленности. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности) – Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт», Харьков, 2012.

Диссертационная работа посвящена усовершенствованию теоретико-методических основ оценки конкурентоспособности зерноперерабатывающих предприятий пищевой промышленности и разработке практических рекомендаций по ее повышению.

Предложено три этапа изучения понятия «конкурентоспособность»: семантический, частотный анализ и определение особенностей функционирования предприятий пищевой промышленности. Одним из главных результатов данных исследований стала разработка последовательности комплексного анализа сущности понятия «конкурентоспособность предприятий» и выявление трех его составляющих – национальной, отраслевой и фирменной.

Теоретическое исследование определения понятия «конкурентоспособность предприятий» стало основой для обобщения системы факторов, которые влияют на конкурентоспособность. В результате исследования установлены такие их четыре группы: факторы внешнего рынка, факторы внутреннего рынка, внутренние отраслевые факторы и внутренние фирменные факторы. Данная классификация дополнена предложенным теоретико-методическим подходом, который позволил дополнительно выделить общие (национальные и отраслевые) и специфические (фирменные) факторы, что является решением задачи комплексной оценки конкурентоспособности с помощью каждой ее составляющей.

Проведен анализ основных тенденций и проблем развития пищевой и зерноперерабатывающей промышленности, что вместе с результатами теоретико-методических исследований стали основой для формирования методического подхода к комплексной оценке конкурентоспособности зерноперерабатывающих предприятий пищевой промышленности. Данный подход с помощью обобщающего показателя позволяет определить место предприятия среди конкурентов в результате расчета его фирменной конкурентоспособности, связанной с влиянием позитивных и негативных факторов внешней среды. При этом обоснованы показатели фирменной конкурентоспособности, их удельный вес и метод расчета. Кроме этого, представлен показатель влияния внешних факторов на деятельность предприятий, определен удельный вес его составляющих и предложен показатель, рассчитывающий связь фирменной конкурентоспособности с влиянием внешних факторов.

Результаты расчета обобщающего показателя конкурентоспособности позволили определить тип политики управления для внедрения необходимых рекомендаций. Эффективность данных рекомендаций доказана с помощью методического подхода к прогнозированию конкурентоспособности предприятий. В результате определена взаимосвязь между изменением обобщающего показателя конкурентоспособности под влиянием рекомендаций и выручкой от реализации продукции. Исследование показало, что внедрение соответствующих мер приводит к прогнозному увеличению выручки от реализации продукции, которая является одним из основных показателей эффективности и прибыльности деятельности предприятия.

Ключевые слова: конкурентоспособность; факторы; методический подход, оценка;

зерноперерабатывающие предприятия, пищевая промышленность; обобщающий показатель; политика управления.

Komarenko I.S. Competitiveness estimation of the grain processing food industry enterprises. – Manuscript.

Dissertation on the receipt of scientific degree of candidate of economic sciences after speciality 08.00.04 – is an economy and management enterprises (after the types of economic activity) it is the National technical university “Kharkiv polytechnic institute”, Kharkiv, 2012.

The thesis is devoted to improvement of theoretic-methodical bases of an estimation of the Ukrainian food industry grain processing enterprises and working out of practical recommendations about its increase.

The essence of “enterprise competitiveness” concept is improved and it is analyzed by sequence that has allowed to capture in a complex national, branch and firm competitiveness components. It became a basis for substantiation of external and internal factors estimation approach which has allowed to generalize influence competitiveness factors. As a result a methodical approach to a complex estimation technique of the food industry grain processing enterprises competitiveness is created which defines an enterprise place in the market by a generalizing indicator which contains interrelation of firm competitiveness with environment factors influence. This approach promotes definition of a level competitive conditions development in the country and helps to choice the corresponding type of management policy that allows to offer recommendations for increase the grain processing food industry enterprises competitiveness. The proof of efficiency of the estimation methodical approach and introduction of recommendations is carried out on the basis of a certain interrelation between change of a generalizing indicator of competitiveness and proceeds from sales of production which characterizes the main target of the enterprises activity – profit achievement and maximizing.

Keywords: competitiveness, factors, a methodical approach, estimation, grain processing enterprises, the food industry, a generalizing indicator, management policy.

Комаренко Ірина Сергіївна

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ ЗЕРНОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ
ПРОМИСЛОВОСТІ

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Відповідальний за випуск канд.екон.наук, доц. Ларка М.І.

Підписано до друку 20.09.2012 р. Формат 60x90/16.

Обсяг 0,9 ум.-друк.арк. Папір офсетний. Друк різнограф

Наклад 100 прим. Зам. № 190

Надруковано у центрі оперативної поліграфії ТОВ «Рейтинг».

Свідоцтво про держ. реєстрацію ю.о. А00 № 507350.

61003, м. Харків, пров. Соляниківський, 4.

Тел. (057) 771-00-92, 771-00-96, (057) 700-53-51, 714-34-26